

دانستنی‌های اقتصاد پنهان

فرار سرمایه^۱

تنظیم: سید محمد حسن مصطفوی

تعریف عمومی پذیرفته شده و قابل اجماعی از مفهوم فرار سرمایه (Capital Flight) وجود ندارد. اکثر کسانی که این پدیده را مورد مطالعه قرار داده‌اند به اعتبار مسائل مورد توجه در کشور خاص یا آمارهای موجود و یا مطابق با فرضیات خود این مفهوم را تعریف کرده‌اند. از این رو مطابق با تعاریف مختلفی که از فرار سرمایه در منابع و متون و ادبیات اقتصادی وجود دارد روش‌های اندازه‌گیری و تخمین نیز متفاوت (و متناظر به تعریف خاص خود) است. تئوری‌های اقتصادی نیز در مقیاس خرد و کلان آن شامل تعریف جامع، واحد و همه‌پذیری از فرار سرمایه نیست. و حتی متناسب با کاربرد آن در کشورهای در حال توسعه تعاریف متنوع می‌باشند.

برخی هرگونه خروج سرمایه از کشورهای در حال توسعه را فرار سرمایه می‌نامند. در حالی که خروج سرمایه از کشورهای توسعه یافته را «سرمایه‌گذاری خارجی» می‌دانند. دلیل این اختلاف تعریف این است که سرمایه‌گذاران کشورهای توسعه یافته به فرصت‌های سرمایه‌گذاری پاسخ می‌دهند در حالی که سرمایه‌گذاران کشورهای توسعه نیافته سرمایه خود را از نااطمینانی‌های سیاسی و اقتصادی کشور خود نجات می‌دهند. تفاوت‌های مختلفی را می‌توان در تعاریف از فرار سرمایه مشاهده کرد. در عین حال می‌توان وجوه مشترکی را نیز در میان انواع تعاریف موجود احصا نمود. چند نمونه از وجوه مشترک این تعاریف عبارتند از:

- ۱- انتقال سرمایه به صورت فرار از کشورهای در حال توسعه به سوی کشورهای توسعه نیافته صورت می‌گیرد.
- ۲- خروج خصوصی سرمایه رابطه مستقیمی با نااطمینانی‌های سیاسی - اقتصادی کشور میزبان دارد.
- ۳- خروج سرمایه به شکل فرار - عمدتاً از کنترل دولت‌های داخل کشور میزبان خارج است.
- ۴- فرار سرمایه یک پدیده غیر عادی (خارج از روال ارتباط منطقی متغیرهای کلان اقتصادی موجود در

نظریه‌ها و ادبیات اقتصادی) است.

۵- فرار سرمایه عمدتاً معطوف به جریان خروج خصوصی سرمایه است.

۶- اشکال کاربردی و اجرایی فرار سرمایه متنوع است که می‌توان به خروج ارز؛ صادرات ارز؛ قاچاق کالا؛ خروج طلا و دارایی‌های نقدی و فرار مغزها (سرمایه انسانی) اشاره نمود.

۷- فرار سرمایه را عمدتاً می‌توان با تجزیه و تحلیل دقیق اجزای حساب‌های مربوط به تراز پرداخت‌ها و تراز ارزی کشورها مشاهده نمود. از این جهت غالب تعاریف و روش‌های فرار سرمایه، به «اشتباهات در تراز پرداخت‌ها» به عنوان جزء اصلی جریان خروج ثبت نشده سرمایه توجه دارد.

۸- فرار سرمایه - یا خروج سرمایه به شکل فرار هیچ عایدی بهره‌ای برای کشور ندارد.

۹- فرار سرمایه - چنان چه خود معلول پدیده‌های اقتصادی - سیاسی است علت برخی دیگر از پدیده‌ها نیز واقع می‌شود.

۱۰- فرار سرمایه یک جریان غیر معمول اقتصادی است زیرا مطابق با نظریات معمول، جریان عوامل تولید گرایش به محیطی دارند که در آن کمیابی آن عامل وجود دارد. بنابراین کشورهای در حال توسعه چون نیاز بیشتری به سرمایه دارند طبق روال باید سرمایه خارجی بیشتری جذب نمایند، در صورتی که عکس این جریان ملاحظه می‌شود.

۱۱- فرار سرمایه در بخش خصوصی در واقع بهینه‌سازی سبد دارایی‌ها (Portfolio) با توجه به اوضاع اقتصادی - سیاسی کشور است.

۱- به نقل از پاشازاده مصطفی، تخمین فرار سرمایه در ایران به پایان‌نامه کارشناسی